

AKADÉMIA UMENÍ V BANSKEJ BYSTRICI
FAKULTA MÚZICKÝCH UMENÍ

VYUŽITIE CIMBALU V JAZZOVEJ A POPULÁRNEJ
HUDBE

BAKALÁRSKA PRÁCA

kód - 71607a29-dd3b-44f3-8f13-210a4d35be51

2022

ANEŽKA HUDÁČKOVÁ

AKADÉMIA UMENÍ V BANSKEJ BYSTRICI
FAKULTA MÚZICKÝCH UMENÍ

VYUŽITIE CIMBALU V JAZZOVEJ A POPULÁRNEJ HUDBE

Bakalárska práca

kód - 71607a29-dd3b-44f3-8f13-210a4d35be51

Študijný program:	Umenie
Študijný odbor:	Interpretačné umenie
Pracovisko:	Katedra orchestrálnych nástrojov
Vedúci bakalárskej práce:	Mgr. art. Martin Budinský, ArtD.

2022

Anežka Hudáčková

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Anežka Hudáčková
Študijný program: Interpretačné umenie (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: Umenie
Typ záverečnej práce: Bakalárska záverečná práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský
Sekundárny jazyk: anglický

Názov: Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe
Cieľ: Cieľom bakalárskej práce Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe je zvýšiť povedomie o cimbele nie ako ľudovom, ale multižánrovom nástroji, o jeho rozmanitom využití, poskytnúť súhrn informácií a zaujímavé rozhovory s vybranými interpretmi, ktorí sa venujú cimbalovej hre v oblasti populárnej a jazzovej hudby.
Anotácia: Cimbal ako jeden z mála tradičných ľudových hudobných nástrojov ponúka široké interpretačné možnosti nielen v oblasti folklórnej a klasickej hudby, ale progres vo vývoji zaznamenáva aj v modernej populárnej či jazzovej hudbe.

Vedúci: Mgr. art. Martin Budinský, ArtD.
Oponent: prof. Viktória Herencsár, ArtD.
Katedra: ON - Katedra orchestrálnych nástrojov

Spôsob sprístupnenia elektronickej verzie práce:
bez obmedzenia

Dátum zadania: 14.10.2021

Dátum schválenia: 12.01.2022 doc. Mgr. art. Mgr. Peter Špilák, PhD., ArtD.
dekan fakulty

ABSTRAKT

HUDÁČKOVÁ, Anežka: *Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe* [Bakalárska práca]. Akadémia umení v Banskej Bystrici. Fakulta múzických umení. Katedra orchestrálnych nástrojov. Vedúci bakalárskej práce: Mgr. art. Martin Budinský, ArtD. Akadémia umení v Banskej Bystrici. Fakulta múzických umení. Katedra orchestrálnych nástrojov. 2022. Počet strán 38.

Bakalárska písomná práca *Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe* obsahuje súhrn informácií o cimbele ako o multižánrovom nástroji. Zameriava sa na tvorbu a život skladateľov a interpretov, ktorí sa vo svojej interpretácii zaoberajú jazzom a populárnou hudbou. Bakalárska písomná práca sa rozdeľuje na tri kapitoly. V prvej kapitole popisujeme ako sa cimbal využíva v súčasnej hudbe. Druhá kapitola sa zameriava na využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe a taktiež na biografiu interpretov a skladateľov. V tretej kapitole rozoberáme tvorbu Pacora Tria, Gaspar Cimbal projekt, projekty Daniela Skálu, Zuzany Lapčíkovej a Ľudovej hudby Stanislava Baláža v spolupráci s AMC Triom. Predpokladaným prínosom tejto bakalárskej písomnej práce je oboznámiť ľudí s cimbalom, nielen ako tradičným nástrojom, ale dať do povedomia, že cimbal svojím špecifickým zvukom možno zapojiť do akéhokoľvek žánru. Práca má slúžiť aj ako zdroj informácií pre študentov a milovníkov cimbalovej hry.

Kľúčové slová: Cimbal. Jazz. Populárna hudba. Cimbaloví interpreti. Projekty.

ABSTRACT

HUDÁČKOVÁ, Anežka: *Use of dulcimer in jazz and popular music* [Bachelor thesis]. Academy of Arts in Banská Bystrica. Faculty of Performing Arts. Department of Orchestral Instrument. Supervisor of the bachelor thesis: Mgr. art. Martin Budinský, ArtD. Academy of Arts in Banská Bystrica. Faculty of Performing Arts. Department of Orchestral Instrument, 2022. Number of pages 38.

The bachelor work. The usage of dulcimer in jazz and popular music contains a summary of information about dulcimer as a multi - genre instrument. It focuses on the creation and life of composers and performers who deal with jazz and popular music in their interpretation. The bachelor work is divided into three chapters. In the first chapter we describe how the dulcimer is used in temporary music. The second chapter focuses on the use of dulcimer in jazz and popular music, as well as a biography of performers and composers. In the third chapter we analyze the work of Pacora Trio, Gaspar Cimbál Projekt, Projects by Zuzana Lapčíková, Daniel Skála and Ľudová hudba Stanislava Baláža with AMC Trio. The expected benefit of this bachelor work is to introduce to people with the dulcimer not only as a traditional instrument, but to make it clear that the dulcimer with its specific sound can be involved in any genre. The work should also serve as a source of information for students and lovers of the dulcimer game.

Key words: Dulcimer. Jazz. Popular music. Dulcimer interpreters. Projects.

Obsah

ÚVOD	8
1 VYUŽITIE CIMBALU V ARTIFICIÁLNEJ HUDBE 20. a 21. STOROČIA	9
1.1 Vznik cimbalových koncertov	10
1.2 Cimbalová literatúra a jej významní skladatelia 20. a 21. storočia	11
2 VYUŽITIE CIMBALU V JAZZOVEJ A POPULÁRNEJ HUDBE	16
2.1 Cimbal v jazzovej hudbe na Slovensku	16
2.2 Predstavitelia slovenskej jazzovej cimbalovej scény	17
2.3 Dalibor Štrunc	21
3 ZOSKUPENIA A PROJEKTY V SPOLUPRÁCI S CIMBALOM	28
3.1 Gaspar Cimbal Projekt	28
3.2 PaCoRa Trio	29
3.3 Ostatné projekty	32
ZÁVER	36
BIBLIOGRAFIA	37

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obrázok 1 Marcel Comendant

Obrázok 2 Ľubomír Gašpar

Obrázok 3 Zuzana Lapčíková

Obrázok 4 Dalibor Štrunc

Obrázok 5 Dalibor Štrunc a jeho žiačka

Obrázok 6 Cimbal Classic

Obrázok 7 Dalibor Štrunc a jeho manželka Kateřina Štruncová

Obrázok 8 Javory, Dalibor Štrunc

Obrázok 9 Gaspar Cimbal Projekt

Obrázok 10 Bulletin k projektu Ornamenty

Obrázok 11 PaCoRa Trio

Obrázok 12 Daniel Skála

Obrázok 13 Ľudová hudba Stanislava Baláža

Obrázok 14 Obal CD Prší déšť

ÚVOD

Téma bakalárskej práce Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe sa bude zaoberať problematikou začlenenia cimbalu do iných žánrov ako sme na cimbal tradične zvyknutí.

V prvej kapitole sa sústredíme na interpretáciu artificiovej hudby a 20. a 21. storočia, kde sa zaoberáme vznikom cimbalového koncertu a jeho vývojom. Spomenieme tu významných skladateľov z jednotlivých krajín a vyzdvihneme ich prelomové diela.

V druhej kapitole sa rozpíšeme o troch významných cimbalistov, ktorý položili základ netradičného využitia cimbalu, čo sa týka spojenia s inými žánrami. V jednotlivých podkapitolách si priblížime životy a pôsobenie na umeleckej scéne týchto významných cimbalistov: Marcela Comendanta, Ľubomíra Gašpara, Zuzany Lapčíkovej, Daniela Skálu a Dalibora Štrunca s jeho kapelou Cimbal Classic.

Hlavnou témou v tretej kapitole sú originálne zoskupenia a projekty, v ktorých cimbal zastáva významnú rolu svojim špecifickým zvukom. Dotýkame sa rôznych experimentálnych projektov ako: Gaspar Cimbal Projekt, PaCoRa Trio a iných.

Cieľom tejto bakalárskej práce je zoznámiť verejnosť s cimbalom nie ako tradičným folklórnym nástrojom, ale zmeniť spôsob vnímania poslucháča. Predovšetkým nám ide o to poskytnúť hudobne vzdelaným, ale aj nevzdelaným poslucháčom tohto jedinečného nástroja informácie o výnimočných umelcoch, projektoch a zoskupeniach, ktoré si právom zaslúžia pozornosť svojimi geniálnymi nápadmi.

1 VYUŽITIE CIMBALU V ARTIFICIÁLNEJ HUDBE 20. a 21. STOROČIA

V tejto kapitole chceme čitateľov zoznámiť s hudbou, ktorá pre cimbal vznikala v 20. a 21. storočí. Okrem tvorby pre sólový cimbal, má využitie aj v komornej a koncertnej sfére.

Cimbal, ktorý bol kedysi vzácnosťou, je už dnes na Slovensku bežným nástrojom ľudových hudieb. Je však vnímaný hlavne ako ľudový nástroj, koncertná cimbalová hra má na Slovensku iba niekoľkoročnú tradíciu. Predtým sa spôsob hry dedil z generácie na generáciu. Je všeobecne známe, že cimbal je hlavne nástrojom maďarských, rumunských, slovenských a východo-moravských ľudových hudieb. Jeho kolískou je perzsko-arabská kultúrna oblasť, odkiaľ sa s odlišným menom, v rôznych veľkostiach a s malými odchýlkami postupne rozšíril do celého sveta.

Postupne sa hra na cimbale začala vyučovať na základných umeleckých školách, kde sú žiaci vedení cimbalovými školami Vojtěcha Brady, Jozefa Fálku a Gézu Allaga. Géza Allaga v minulosti prispel svojou umeleckou činnosťou k tomu, aby cimbal smeroval ku klasickej hudbe. Často usporiadal domáce koncerty, v ktorých mal hlavnú úlohu cimbal. Okrem toho pravidelne organizoval cimbalové koncerty, v programoch, v ktorých vystupoval so svojimi žiakmi aj on sám. Dvetisíci jubilejný cimbalový koncert opäť režíroval Allaga, vzácnym hosťom mal byť Franz Liszt, ale nedožil sa ho. Na slávnom koncerte sa zúčastnili vedúce osobnosti hudobného života a podporovatelia hudby, ktorí s nadšením prijali program, v ktorom v úvode zaznela Allagova „Maďarská serenáda“ pre cimbal a sláčikové nástroje za spoluúčasti hudobníkov z Opery. Pri príležitosti slávnostného koncertu, ktorý sa uskutočnil dňa 12. marca 1888. Allaga Géza v závere svojho prejavu s nádejou predvídal budúcnosť cimbalu:

„Máme dôvod sa nádejať, že príde ten čas, keď cimbal zaujme svoje dôstojné miesto v každom orchestri.“

Na slovenských konzervatóriách sa hra na cimbale začala učiť až od roku 1983 v Bratislave. O rozvoj výuky hry na cimbal sa zaslúžila profesorka Ľudmila Dadáková, ktorá dosiahla pozoruhodné výsledky a pozdvihla tak odbornú úroveň hry na cimbale. V súčasnosti sa cimbal vyučuje na týchto konzervatóriách: Konzervatórium Jána Levoslava

Bellu v Banskej Bystrici, Konzervatórium (Timonova 2) v Košiciach, Konzervatórium Jozefa Adamoviča, Štátne konzervatórium Bratislava, Konzervatórium Žilina a Súkromné konzervatórium Pink Harmony vo Zvolene. Akadémie múzických umení v Banskej Bystrici je jediná vysoká škola, ktorá poskytuje vzdelanie v danom odbore na Slovensku. Na Akadémií múzických umení vyučujú: prof. Viktória Herencsár, ArtD. a Mgr. art. Martin Budinský, ArtD., ktorí majú najväčšiu zásluhu v interpretovaní klasickej hudby na cimbele a rovnako ako oni, vedú svojich študentov rovnakým smerom.

Pozíciu garanta štúdia prijala prof. Viktória Herencsár, ArtD. so skladateľom a rektorom Akadémie umení prof. paedDr. MgA. et Mgr. Vojtechom Didim, m.p. komunikovala aj mimo pedagogickej pôdy, napríklad aj po stránke umeleckej. Vzájomne udržiavali obojsmerný vzťah skladateľ – interpret. Vojtech Didi, ako obdivovateľ cimbalu, napísal niekoľko skladieb pre tento nástroj, z ktorých väčšinu venoval Viktórii Herencsár. Pri komponovaní sa stretol s rôznymi technickými nejasnosťami, vyplývajúcimi zo špecifickosti hudobného nástroja, ktoré s ňou konzultoval. Viktória Herencsár uviedla mnohé z týchto skladieb prvýkrát na pódia, čo zaručilo kvalitu ich interpretácie a teda aj ich úspešnosť. Medzi jeho skladby patria: *Canzonetta per salterio*, *Musica con moto per salterio*, *Vraciam sa k tebe, kolíska moja*. Podnietila šírenie slovenskej cimbalovej tvorby a budovanie hudobnej literatúry cimbalu.

1.1 Vznik cimbalových koncertov

Viacerí skladatelia vytvorili cimbalové koncerty najmä so sprievodom komorných súborov. V roku 1972 skomponoval hudobný skladateľ Dezső Zador zo Zakarpatskej oblasti koncert pre cimbal a veľký orchester: *Cimbalomverseny* (Cimbalový koncert). Ivan Patatic napísal v roku 1975 koncert s názvom *Prezentationy* s podtitulom *Koncerto per Zimbalo Ungherese*. Zaznela aj orchestrálna skladba s cimbalovým sólom Zoltána Györehu *SZ 19-75*, z roku 1994, ktorá mala svetovú premiéru na Slovensku v roku 2002.

Sláčikové teleso bolo neodlučiteľnou súčasťou ostatných sólových diel, ktoré sprevádzalo. Najstaršie z nich je dielo Matyása Kovácsa: *Concertino cimbalomra és vonószenekarra* (Concertino pre cimbal a sláčikový orchester), ktoré autor začal komponovať v roku 1959 a dokončil v roku 1960. V sprievodných partoch vybraných sólových diel skladateľa využívajú aj iné netradičné nástroje. Napríklad György Ránki: *Concertino cimbalomra, xilofonra, üstdobokra, ütőkre és vonósötösre* (Concertino pre cimbal, xylofón, tympany, bicie nástroje a sláčikové kvinteto) z roku 1978. Zoltán Györy:

Dal 11 hangszerre és cimbalomra (Pieseň pre jedenásť nástrojov a cimbal) a Nagyszombati magyar táncok (Maďarské tance z Trnavy).

Ďalšie diela, ktoré skomponoval skladateľ maďarského pôvodu Árpád Balázs: *Rapszódia – Cimbalomra és koncert-fúvoszenekarra* (Rapsódia pre cimbal a koncertný dychový orchester, 2001). Nasledujúcim skladateľom je György Mandavay, ktorý skomponoval: *Fantázia klarinétra, cimbalomra és fúvoszenekarra* (Fantázia pre klarinet, cimbal a dychový orchester). Okrem sólových koncertov pre cimbal s orchestrom vznikali aj skladby pre dva cimbaly. Jedným z takýchto diel je: *Koncert két cimbalomra és vonószenekarra* (Koncert pre dva cimbaly a sláčikový orchester) od Frigyesa Hidasa. Nasledujúcim dielom od tohto skladateľa je *Cymboa cimbalomra, oboára és vonószenekarra* (Cymboa pre cimbal, hobo a sláčikový orchester, 1982).

Za zmienku stojí aj skladba *Kettősverseny kannunra és cimbalomra vonószenekarra* (Dvojkoncert pre kannun, cimbal a sláčikový orchester, 2001). Jedinečným skladateľským počínom je: *Cimbalomverseny elektronikuskísérettel* (Cimbalový koncert so sprievodom elektronických nástrojov, 1988) od Zoltána Pongrácza, ktorý skomponoval prvé elektroakustické dielo s využitím cimbalu naživo.

Je dôležité spomenúť, že nie všetky cimbalové skladby boli vydané, pretože mnohé zostali v rukopisoch. Vydavateľstvám sa neoplatilo vydávať noty v tak malom množstve, preto sú často distribuované ako rukopisy. Mnoho skladieb sa kvôli tomu bohužiaľ nezachovalo. Vďaka notačnému softvéru skladatelia začali vkladať svoje diela do notačného programu, čo pomohlo ich distribúcií. K uznávaniu a zverejňovaniu diel významne prispieva aj internetová registrácia diel.

V susedných krajinách Maďarska, najmä v krajinách, kde poznali maďarský typ nástroja už pred 1.svetovou vojnou, sa pri otváraní škôl o cimbal zaujímal čoraz viac skladateľov. Väčšina cimbalových skladieb sa preto zrodila v Čechách a na Slovensku.

1.2 Cimbalová literatúra a jej významní skladatelia 20. a 21. storočia

Menný zoznam českých skladateľov cimbalovej literatúry:

Brada, Vojtěch (1911 – 1983)

Dadák, Jaromír (1930)

Eben, Peter (1929 – 2007)

Hába, Alojs (1893 – 1973)

Matys, Jiří (1927 – 2016)

Meisl, Jan (1974)
Pek, Albert (1893 – 1972)
Pospíšil, Juraj (1867- 1929)
Skála, Daniel (1981)
Štedroň, Miloš (1942)
Štrunc, Dalibor (1966)
Tesař, Milan (1938 – 2019)
Tučapský, Antonín (1928 – 2014)
Zapletal, Radoslav (1937-2010)
Zavadil, Rudolf (1934-2008)
Zelenka, Milan (1939)

Ľudová hudba bola významným zdrojom väčšiny skladieb. Medzi skladateľmi sú interpreti, ktorí komponovali pre svoj nástroj. Drvivá väčšina nôt sa nachádza v rukopisoch, medzi ktoré patria sólové, komorné a orchestrálne skladby. Cimbálové koncerty sa komponovali a realizovali väčšinou s komornou kapelou.

Koncerty s orchestrálnym sprievodom:

Dušek, Jan (1985) : *Concertino per salterio detesco a orchestra*, 2004.
Kopelent, Marek (1932): *Koncert pro cimbál a orchestr*, 1976.
Palkovský, Oldřich (1907- 1983): *Koncert pro cimbál a orchestr op.24*, 1957.
Parsch, Arnošt: *Poema. Koncert pro cimbál a orchestr*, 1986.
Pospíšil, Juraj (1867 – 1929): *Koncert pro cimbál a orchestr op.70*, 1989.
Pek, Albert (1893 – 1972) *2. koncert pro cimbál a deset dechových nástrojů*.
Růžička, Rudolf (1941): *Kymbalom pro cimbál sólo + elektroakustické zvuky*, 1997.¹

Koncerty pre dva cimbaly a orchester:

Štedroň, Miloš (1942): *Ozvěny pro dva cimbály a orchestr*.
Poděštl, Ludvík (1921 – 1968): *Concertino pro dva cimbály s průvodem orchestru*, 1962.

Komorné diela:

Šimíček, Jan (1942): *Concertino pro cimbál, smyčce a bicí nástroje*

¹ Cimbál kombinovaný s elektronickou hudbou

Štědroň, Miloš: *Planktus*, dielo je zložené pre flautu, cimbal, trubku, basový klarinet, klavír, bicie a jazzovú kapelu.

Zavadil, Rudolf (1934 – 2008): *Jazzová skladba pro cimbál sólo*, dvě flétny, hoboje, klarinet, lesný roh, klavír, kontrabas (basgitaru) a bicí nástroje, Brno 1998.

Palkovský, Oldřich (1907-1983): *Variace a fuga pro cimbál smyčce a tympany*

Menný zoznam slovenských skladateľov cimbalovej literatúry:

Beneš, Juraj (1940 – 2004)

Didi, Anna (1990)

Didi, Vojtech (1940)

Homola, Vladimír (1983)

Jantoščiak, Peter (1967)

Očenáš, Andrej (1911 – 1995)

Paľko, Michal (1988)

Pospíšil, Juraj (1931 – 2007)

Schneider – Trnavský, Mikuláš (1881 – 1958)

Stračina, Svetozár (1940 – 1996)

Špilák, Peter (1979)

Zeljenka, Ilja (1932 – 2007)

Vojtech Didi, skomponoval v roku 2007 dramatickú hudobnú hru *Matka Niobé* v jednom dejstve.

Svetozár Stračina: *Liptovské lúky*, 1978, boli zložené pre tri ženské hlasy, ženský zbor a cimbal.

Ilja Zeljenka skomponoval *Musicu slovacu* pre tri cimbaly a sláčikový orchester v roku 2005.

Literatúra pre cimbal hlavne ako sólový koncertný nástroj sa na Slovensku začal rozširovať najmä v 20. a 21. storočí. K tejto skutočnosti prispeli mnohí slovenskí skladatelia, medzi ktorých patrí aj Ivan Hrušovský, ktorý pomohol k rozšíreniu literatúry pre cimbal ako sólový nástroj skladbou *Suita starých tancov* z Levočského pestrého zborníka v roku 2001. Slovenský skladateľ českého pôvodu Juraj Pospíšil doplnil slovenskú cimbalovú literatúru v roku 1987 o *Suitu op. 66*. Ilja Zeljenka je veľmi významný slovenský skladateľ ktorý obohatil cimbalovú literatúru o skladbu *Toccata* pre cimbal, ktorú skomponoval v roku 1999.

Peter Duchnický napísal *Päť štúdií pre cimbal* v roku 2010. O rozšírenie cimbalovej literatúry sa v súčasnosti pokúšajú aj inštrumentalisti na tento hudobný nástroj. Jedným z nich je Michal Paľko, ktorý cimbal využíva nielen v sólových, ale aj komorných kompozíciách. Skomponoval skladby pre sólo cimbal s názvami *Tres Preludes* a *Šachzor*. Tieto skladby vznikli v roku 2007 a 2012. Miroslav Tóth napísal v roku 2014 skladbu *Britva*.

Vladimír Homola je v súčasnosti aktívny hráč na cimbal, ktorý pôsobí v slovenskom folklórnom súbore Lúčnica v orchestri Zlaté husle, pre ktorý upravuje niektoré ľudové piesne. Študoval kompozíciu na Akadémii umení v Banskej Bystrici a do svojich kompozícií zaraďuje aj skladby pre cimbal. Dielo s názvom *Invencie* obsahuje päť častí s názvami *Allegretto*, *Rubato*, *Allegro*, *Calmo e improvvisando* a *Allegro con moto*. Táto skladba vznikla v roku 2013. Peter Jantoščiak, skladateľ známy aj tvorbou pre najznámejšie slovenské folklórne súbory ako je Lúčnica, sa vo folklóre inšpiroval cimbal, pre ktorý napísal skladbu *Tri bodky*, ktorá má tri časti, no v tejto kompozícii sa nenachádzajú prvky folklóru.

Menný zoznam ukrajinských skladateľov cimbalovej literatúry:

Gajdenko, Anatolij (1938)

Gajdenko, Igor

Kotiuk, Bohdan (1951)

Popichuk, Dmytry (1939)

Zador, Dezyder ²(1912-1985)

Orchestrálne skladby:

Anatolij Hajdenko: *Koncertná rapsódia*, *Ciganiáda* a *2. koncert De visu*

Igor Gajdenko: *Slnečný kruh*

Valerij Syrochvatov: *Koncert pre cimbal a symfonický orchester*

Menný zoznam a vybrané diela moldavských skladateľov pre cimbal:

Sólové skladby:

Bojoncă, Alecu (1965): *Nocturna*, *Fantezie*

Dubosarschi, Boris (1947): *Reflectare*

Chiriac, Tudor (1949): *Două meditații*

² Považuje sa za maďarského skladateľa, ale Ukrajinci ho evidujú ako ukrajinského komponistu, preto ho spomínáme aj medzi ukrajinskými.

Iachimciuc, Igor (1968): *Suită concertantă (Preludio, Pastorale, Bagatella, Ostinato, Rondino, Interludio, Romanza, Marcia, Impromptu, Fuga, Toccata, Capriccio)*

Luță, Valeriu (1966, Kișinev): *Dedicatie*

Timofeev, Alexandru (1983): *Metaforă*

Symfonické skladby:

Florin Comisel: *Fantezie concertantă pentru țambal si orchestră simfonică*

Tudor Chiriac: *Dacofonia* pre ľudové nástroje a symfonický orchester

Boris Dubosarschi: *Poem simfonic in memori lui Mihai Eminescu*

Komorné skladby:

Boris Dubosarschi: *Cvartet de coarde si țambal*

Alexandru Timofeev: *Fulgerul pentru țambal si pian*

Igor Iachimciuc: *In Haydn's steps for cimbalom and strung quartet* (2009)

2 VYUŽITIE CIMBALU V JAZZOVEJ A POPULÁRNEJ HUDBE

Cimbal, ktorý bol kedysi vzácnosťou, je dnes v rôznych podobách po celom svete známejší ako v minulosti. Najväčšou zásluhou popularizácie cimbalu má CWA (Cimbalom World Association). Prvý svetový cimbalový kongres sa konal v Pécsi dňa 3. novembra 1991. Prezidentkou celosvetovej cimbalovej asociácie sa stala maďarská cimbalistka prof. Viktória Herencsár ArtD. a prezidentom Slovenskej cimbalovej asociácie je Mgr. art. Martin Budinský ArtD. Vďaka nej sa stretávajú cimbalisti z celého sveta, vymieňajú si svoje postrehy a poznatky, ktoré posúvajú ďalej hranice a možnosti rôznorodej interpretácie. Cieľom asociácie je združovať cimbalových interpretov, pedagógov, skladateľov, výrobcov a priaznivcov cimbalu a jemu príbuzných nástrojov. Nespornou výhodou týchto stretnutí je kombinovanie rôznych nápadov naprieč celou škálou žánrov.

2.1 Cimbal v jazzovej hudbe na Slovensku

S interpretáciou jazzovej hudby sa na Slovensku stretávame zriedka. Na cimbale je veľmi ťažké hrať jazzové prvky, pretože cimbal nemá tak dokonalé usporiadanie tónov, ako je napríklad klavír. Po technickej stránke sa na cimbale snažíme frázovaním napodobniť klavír, ale tým, že cimbal má k dispozícii iba dva údery, to nie je možné. Jazzové stupnice, paterny a hranie jazzových štandardov vo všetkých tóninách je veľmi náročné. Zlúčením týchto hudobných prvkov vznikne veľmi zaujímavá kombinácia hudobného obsahu a zvuku nástroja. Veľmi dôležitým aspektom v jazzovej hudbe na cimbale je frázovanie, preto je dobré pracovať so zvukom detailnejšie, rozšíriť škálu cimbalových techník ako je napríklad pizzicato, flažolety, glissandá a vytvoriť mu osobitý charakter. Najväčším problémom v jazzovej hudbe na cimbale je, že bebopové frázy znejú bodkovane, čo zmení danú frázu. Tento problém riešia cimbalisti často predstavou klavírnej mechaniky, kladivko je palička a najpodstatnejší je pocit a počúvanie. Pri hre jazzu na cimbale používame nepravidelné rytmy, heptatonické stupnice, alebo melodické ozdoby.

2.2 Predstavitelia slovenskej jazzovej cimbalovej scény

Prvým interpretom, ktorého predstavíme v tejto kapitole je Marcel Comendant. Narodil sa 15. mája 1980 v Kišineve v Moldavsku. Od roku 1987 navštevoval Hudobné lýceum Cipriana Porumbescu v Kišiňove, Moldavsko (Liceul de Muzica „ Ciprian Porumbescu“, cimbal – Varnavii Comendant, Valeriu Luta). Neskôr študoval na Akadémii umení v Banskej Bystrici pod vedením prof. Viktórii Herencsár ArtD., kde počas štúdia aktívne vystupoval a účinkoval na medzinárodných koncertoch a festivaloch v Rusku, na Ukrajine, v Rumunsku, Maďarsku, Poľsku, Grécku, Rakúsku a Chorvátsku.

Obrázok 1 *Marcel Comendant*

Zdroj: <https://www.casopisharmonie.cz/rozhovory/marcel-comendant-cimbal-na-mnoho-zpusobu.html>

Okrem koncertovania sa zúčastnil niekoľkých súťaží: Prvé miesto získal na International Music Competition of Gherorghe Neaga in Chisinau 1995, Constantin Brailoiu International Music Competition 1996, International Eugen Coca Competition 1998, International Dulcimer Competition in Valašské Meziříčí a iné. Taktiež vyučuje hru na cimbale na bratislavskom konzervatóriu. Pri jeho interpretácii sú badateľné vplyvy, hudobné prvky vychádzajúce z moldavského folklóru.

Ide o aktívneho cimbalistu, ktorý pôsobí vo viacerých zoskupeniach. Od roku 2004 je členom jazzového tri PaCoRa (Stanislav Palúch – husle, Róber Ragan – kontrabas). Taktiež je členom etnojazzového kvinteta Bashavel (PaCoRa Trio + Klaudius Kováč – klavír, Peter Solárík – bicie nástroje) a rôznych zoskupení klasickej hudby. Podieľal sa na projekte speváčky Jany Kirschner „Moruša biela“ kde sa nahrávania zúčastnilo

18 hudobníkov z Veľkej Británie, Česka a Slovenska. Nástrojové zoskupenie vytvorilo akýsi „rodinný orchester“, v ktorom sa stretli, husle, akordeón, violončelo, marimba, klarinet a cimbal.

Druhým významným jazzovým interpretom na cimbale je Ľubomír Gašpar. Narodil sa 14. októbra 1989 v Banskej Bystrici. Do svojich pätnástich rokov žil v srdci Slovenska v meste Detva, ktoré je známe svojou bohatou ľudovou tradíciou, ktorá sa dodnes zachováva. Ľubomír pochádza z najznámejšej hudobníckej rodiny z tohto kraja a okolia. Vášeň k hudbe sa u neho začala prejavovať už na základnej umeleckej škole. Navštevoval triedu Dezidera Oláha Axmana a triedu jeho strýka Romana Beryho.

Obrázok 2 *Ľubomír Gašpar*

Zdroj: <https://www.bystricoviny.sk/titulka/lubomir-gaspar-cimbalovym-projektom-robotnickom-dome/>

Neskôr začal študovať na Konzervatóriu Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici v triede Mgr. art. Martina Budinského, ArtD. Kde si rozšíril svoje vedomosti a skúsenosti a ponoril sa do tajov klasickej hudby, ktorá ho následne začala formovať. Počas štúdia sa stretol z dvomi dôležitými hudobnými smermi, ktoré ho taktiež veľkou mierou ovplyvnili a vyformovali. Jeden zo štýlov hudby bola tradičná maďarská rómska hudba, ktorá je aj typická pre tento nástroj. Druhým dôležitým hudobným štýlom sa stal jazz. Už ako malý chlapec improvizoval na rôzne hudobné námety, či ľudové piesne a komponoval vlastné skladby. Dôležitým človekom práve v tejto hudbe bol jeho nevlastný otec Klaudius Kováč, ktorý je uznávaným jazzovým umelcom doma aj v zahraničí. V roku 2013 sa stáva

poslucháčom Hudobnej Akadémie Jána Abrechta v Banskej Štiavnici. Ukončil magisterské štúdium pod vedením Marcela Comendanta. Ľubomír založil množstvo hudobných projektov s ktorými koncertuje doma i v zahraničí. Jeho najvýraznejší projekt je Ľubomír Gaspar Cimbal projekt, s ktorým získal ocenenie Rádio Head Awards 2017. Ďalej pôsobí v zoskupeniach MANUŠA, Romanishe roulette a ako kontrabasista v zoskupení SOLE. Ľubomír Gašpar je výrazným cimbalistom, ktorý si svojou životnou hudobnou cestou vytvoril vlastný hudobný podpis.

Jedinou ženou v zozname jazzových cimbalistov je cimbalistka Zuzana Lapčíková. Narodila sa 16.marca 1968 v meste Zlín. Po absolvovaní gymnázia študovala hru na cimbal v triede Milady Vlasákovvej na konzervatóriu v Brne a hneď po tom sa stala najžiadanejšou folklórnou cimbalistkou a speváčkou v Českej republike. Túžba po interpretácii hudobného folklóru ju priviedla k štúdiu odboru etnológie a hudobnej vedy na Masarykovej univerzite v Brne. Od roku 1980 pôsobí vo folklórnom súbore Včelaran, v ňom sa prejavuje nie len ako muzikantka a tanečnica, ale aj ako autorka (dramaturgicky aj hudobne pre nich pripravila folkloristické pásmo s názvom *Balada o Verune*, ktoré vyšlo na CD). Zbierky moravských ľudových piesní Františka Sušila, Františka Bartoša a Leoša Janáčka ju inšpirovali k vlastnej zberateľskej činnosti. Hrala a nahrávala s niekoľkými cimbalovými kapelami, s BROLN, ale tiež s Pražskou komornou filharmóniou, Virtuosi di Praga, Štátnou filharmóniou Brno a ďalšími orchestrami. Spolupracovala taktiež napríklad so skladateľom Milošom Štedroňom.

Ľudovú pieseň chápe ako živý a dynamický fenomén, ktorý je dôležité predstavovať nie len v ustrnutej forme, ale v najrôznejších hudobne aktuálnych súvislostiach. Jednou z ciest sú fúzie hudobného folklóru s rôznymi žánrami populárnej hudby. V prípade hudobných aktivít Zuzany Lapčíkovej ide o spojenie ľudovej hudby s jazzom. V roku 1993 založila spolu s jazzovým klaviristom a skladateľom Emilom Viklickým a primášom Hradišťanu Jiřím Pavlicom voľné zoskupenie muzikantov s názvom Ad lib Moravia. S Viklickým a jeho jazzovým triom potom absolvovala mnoho koncertných vystúpení doma i v zahraničí a tiež nahrala niekoľko CD. V roku 2001 vyšlo v Spojených štátoch pozoruhodný album *Morava*, na ktorom hrajú Lapčíková a Viklický moravské piesne v jazzových úpravách spolu s legendárnym česko-americkým kontrabasistom Geogom Mrázom a bubeníkom Billym Hartom. Album zaznamenalo veľa pochvál a dobrých ohlasov zo zahraničia. V umeleckej spolupráci Zuzany Lapčíkovej a Emila Viklického sa stretávame s veľmi pietnym a pri tom hudobne aktuálnym uchopením moravského hudobného folklóru. Piesne ktoré sú prevzaté väčšinou zo zbierok z 19. storočia, tu majú svoj pôvodný nápev aj

text, šetrný jazzový sprievod ich potom obohacuje o nový rozmer, ktorý spočíva v zaujímavých harmóniách a pozoruhodnej zvukovej farbe jazzového tri a cimbalu.

Obrázok 3 Zuzana Lapčíková

Zdroj:

https://www.google.com/search?q=zuzana+lap%C4%8D%C3%ADkov%C3%A1+a+emil+viklicky&tbm=isch&ved=2ahUKEwjLr5Xi1pj3AhVxwQIHHf3VBVoQ2-cCegQIABAA&oq=zuzana+lap%C4%8D%C3%ADkov%C3%A1+a+emil+viklicky&gs_lcp=CgNpbWcQAz oHCCMQ7wMQJzoECAAQHICqBFiRLGD-LWgAcAB4AlABugGIAYkMkgEEMTUuMpgBAKABAaoBC2d3cy13aXotaWlnwAEB&sclient=img&ei=JsNaYsuEK_GCi-gP_auX0AU&bih=625&biw=1366#imgsrc=Vls8Nphen8ts-M

Daniel Skála je cimbalista a skladateľ narodený 19. júla 1981 v Ostrave. Hre na cimbal sa začal venovať vo svojich siedmych rokoch ako žiak Základnej umeleckej školy v Ostrave- Porube, pokračoval v rokoch 1995 až 2001 na Kroměřížskom konzervatóriu v triede Ruženy Decké, potom na Lisztovej akadémii v Budapešti pod vedením Ilony Szeverényi. Na Janáčkovom konzervatóriu a gymnáziu v Ostrave študoval kompozíciu a na Ostravskej univerzite študoval hudobnú výchovu a dirigovanie zboru. Zúčastnil sa mnoho interpretačných súťaží v Českej republike i zahraničí. Štyrikrát zvíťazil v medzinárodnej súťaži vo Valašskom Meziříčí. V roku 2004 získal ocenenie za najlepší interpretačný výkon na medzinárodnom hudobnom festivale Mladé pódium v Karlových Varoch. Vystupuje pravidelne na koncertoch a festivaloch v Českej republike aj v zahraničí a to sólovo, v komorných zoskupeniach (mimo iného s maďarskou klaviristkou Nórou Fűzi a aj s orchestrom). Teatro de la Fenice Benátky Asko/Schönberg Ensemble Amsterdam, Poľská

národná filharmónia, Poľský národný rozhlasový orchester Katowice, Janáčková filharmónia, Janáčkova komorná filharmónia, Talichov komorný orchester, Musica Figuralis a iní. Okrem iného vystúpil na Svetovom cimbalovom kongrese vo Švajčiarsku a v roku 2005 v Pekingu.

Najnovší a zatiaľ zrejme najexperimentálnejší počín súčasnosti je multimediálny improvizovaný projekt Daniela Skály s názvom *Snenie*. V tomto modernom diele dochádza k syntéze zvuku cimbalu, audiotechniky, hovoreného slova a vizualizácie.

2.3 Dalibor Štrunc

Dalibor Štrunc sa narodil dňa 13. júna 1966 vo Valašskom Meziříčí a vyrastal v meste Rožnov pod Radhoštěm. Patrí medzi najžiadanejších cimbalistov v Českej republike, Dalibor Štrunc je taktiež aj skladateľom, pedagógom, spevákom a textárom. Už od útleho veku je úzko spätý s hudbou, pretože vyrastal v rodine hudobníkov, ktorá sa aktívne venovala činnosti v národopisných súboroch. Otec, Jaromír Štrunc bol dlhoročným primášom vo folklórnom súbore Radhošť a matka, Jaroslava Štruncová pôsobila v ženskom zbore Polajka. V piatich rokoch začal tancovať a spievať v detskom folklórnom súbore Podskláláček.

V šiestich rokoch sa rozhodoval, na aký hudobný nástroj z cimbalovej kapely bude hrať. Jeho rodičov výber prekvapil, pretože si vybral cimbal a nie husle na ktoré hral jeho otec a brat. Dalibora cimbal priťahoval a páčil sa mu jeho unikátny, farebný a cinkavý zvuk, ktorý je značne odlišný ako zvuk huslí. Veľakrát o zvuku cimbalu premýšľal a dodnes pri jeho kompozičnej tvorbe aj premýšľa. Od šiestich rokov navštevoval LŠU (lidová škola umění) v jeho rodnom meste Rožnove pod Radhoštěm. Začínal v triede profesorky Jiřiny Liebermannovej, ktorá mu bola veľmi blízka a považoval ju za svoju oporu. Profesorka Liebermannová sa na tri roky odsťahovala do Mexika a v tom čase zažil Dalibor svoju prvú krízu a chcel s cimbalom skončiť. Počas tohto obdobia bol pod vedením iného pedagóga. V roku 1979 sa profesorka Liebermannová vrátila na rok a opäť viedla Dalibora v štúdiu. Ľudovú školu umenia v Ostrave absolvoval v roku 1980, kde odohral svoj absolventský koncert, ktorým zavŕšil prvý cyklus. V tom istom roku sa taktiež po dlhej dobe v Československu otvoril odbor hry na cimbale na konzervatóriu v Brne. Po úspešných prijímacích skúškach bol prijatý. Na konzervatóriu študoval pod vedením Milady Vlasákovéj.

Po štúdiu na konzervatóriu Dalibor nastúpil na povinnú dvojročnú vojenskú službu

do Vojenského umeleckého súboru Víta Nejedlého v Brne. Taktiež vystupoval ako sólista s Československým štátnym súborom piesní a tancov. V rokoch 1988 – 1992 pôsobil s Českým umeleckým súborom a v rokoch 1992 – 2004 bol prvým cimbalistom v Brnenskom rozhlasovom orchestri ľudových nástrojov.

Obrázok 4 Dalibor Štrunc

Zdroj: <http://www.mestohudby.cz/publicistika/rozhovory/dalibor-strunc-z-hudby-je-potreba-mit-radost>

Jeho pedagogická kariéra začala od roku 2000 na konzervatóriu v Brne. Behom svojej umeleckej praxe spolupracoval s Filmovým symfonickým orchestrom (FISYO). Nahrávaním tejto hudby sa venuje behom celej jeho umeleckej praxe a jeho cimbal znie aj v niekoľkých inscenáciách a českých či zahraničných filmoch. Medzi autorov nahrávanej filmovej a televíznej hudby patria napríklad: Maurice Jarre, Jean Michel Jarre, Alexandre Desplat, Jiří Bulis, Jiří Celba, Milan Kymlička, Peter Ulrych, Tomáš Kympl a iní. S orchestrom FISYO v rokoch 1989 – 1991 spolupracoval aj so známou francúzskou šansónovou speváčkou Veronique Sanson v zahraničí.

Neskôr Dalibor Štrunc prestupuje k slobodnému povolaniu. Nasledovali rôzne spolupráce súčasne: javory Hany a Petra Ulrychových, BROLN a Cimbal Classic. Zoskupenie Cimbal Classic je výnimočné tým, že je multižánrové, ovplyvnené folklórom, vážnou hudbou ale taktiež aj populárnou a jazzovou. Toto zoskupenie založil sám Dalibor

Štrunc, kde sa vyobrazuje nie len ako výrazný a osobitý interpret, ale aj ako autor väčšiny repertoáru.

Vydal štyri originálne cédečka, v ktorých si môžeme vypočuť jeho cit pre melódiu: *Čichám človečinu* (1996), *Vravorám* (1999), *Bylo a není* (2004) a *Malý kousek nad zemí* (2009). Taktiež vytvoril aj päť tematických projektov, záznam valašských kolied so zborom Polajka: *Vánoce v Rožnově* (1996), veľkonočne orientovaný výber piesní: *Blízka krajina* (2007), ale aj záznam divadelných piesní z predstavenia *Gazdina Roba* (2007) a vianočný *Betlém* (2010). V rokoch 2002 – 2006 Dalibor Štrunc uvádzal pre ČR Praha reláciu Samomluvy s hudbou. Dalibor Štrunc pôsobil s radou špičkových umeleckých telies: Pažští madrigalisté, Symfonický orchester FOK, Sudwestdeutsche Philharmonie Konstanz, Staats Operette Dresden a Filharmonie Brno.

Jeho ďalším originálnym albumom je album: *Prameny* (2000), kde predstavuje cimbal v netradičných sólových polohách. Spoločne s Javory sa podieľal aj na niekoľkých inscenáciách Městského divadla v Brne napríklad: *Raduz a Mahulena*, *Koločava*, *Máj*, *Markéta Lazarová*. V tomto divadle sa taktiež stretával s režisérom Petrom Kracikom, s ktorým spolupracoval ako autor a aranžér scénickej hudby k muzikalovej balade *Cikáni jdou do nebe* (2006), ďalej aj *Gazdina Roba* (2007), *Ať žije královna* (2007). V divadle pod Palmovkou a *Jitřní paní* (2008) vo Východočeském divadle Pardubice.

V roku 2009 vytvoril hudbu k úspešnému vianočnému predstaveniu režiséra Zbyňka Srbu *Betlém* v Mestskom divadle Brno a tam sa tiež v roku 2011 vytvára hudba k divadelnej adaptácii románu Umberta Eca: *Jméno růže*. V brnenskom divadle Radhošť hrá v predstavení *Maľované na skle*. Dalibor Štrunc komponuje hudbu k televíznym dokumentom a rozhlasové znelky. Ako interpret je výrazným a osobitým predstaviteľom moravskej cimbalovej tradície. Jeho odlišná interpretácia a technická zdatnosť inšpirovala aj niekoľko súčasných skladateľov vážnej hudby, ktorí mu venovali niektoré svoje diela napríklad: Zdeněk Lukáš, Bohuslav Řehoř, Martin Jakubiček, Milost' Štedroň a Radek Zapletal. Okrem interpretačných činností sa venuje aj producentskej a vydavateľskej práci, kde jeho záujem smeruje do oblasti nekomerčnej a predovšetkým vážnej hudby: Fagoti Brunenses: *Česká hudba* (Bárny v.o.s., 1999 - reedice Cimbal Classic 2007), Martin Opršál: *Reverberations* (Bárny v.o.s., 1999), Třeboňští píšťci: *Aj, růže rozvila se* (Bárny v.o.s., 1999), *Koločava* (Universal Music, 2002) □ Mini Max Band: *Flying town* (Cimbal Classic, 2007), *Harafica* (Cimbal Classic, 2010), *Careta* (Cimbal Classic, 2010) a všetkých titulov skupiny Cimbal Classic.

Aktuálne sa Dalibor Štrunc venuje nie len pedagogickej a interpretačnej činnosti, ale

aj úzkej spolupráci s Konzervatóriom Jána Levoslava Bellu v Banskej Bystrici. Spolu s cimbalistom Mgr. art. Martinom Budinským, ArtD. sa zúčastňujú ako porotcovia na súťažiach ako napríklad: súťaž konzervatórií na Slovensku a Celoslovenská prehliadka sólovej hry na cimbale v Bratislave.

Dalibor Štrunc je aj členom celosvetovej cimbalovej asociácie cimbalistov. Zúčastnil sa taktiež aj na niekoľkých Svetových cimbalových kongresov.

Obrázok 5 Dalibor Štrunc a jeho žiačka

Zdroj: <http://www.cimbalclassic.net/recenze/92-dalibor-strunc-ucim-a-ucim-se>

Zoskúpenie Cimbal Classic bolo založené v roku 1993 cimbalistom Daliborom Štruncom . Cimbal Classic pozostáva zo šiestich členov: Dalibora Štrunca, Kateřiny Štruncovej, Kateřiny Kováříkovej, Rastislava Kozoňa, Martina Krajíčka a Mareka Švestka. Ich koncerty sú originálne tým, že nezáleží na tom kde sa koncert odohráva, ale záleží na tom aký pocit v poslucháčovi zanechajú. Kapela sa zameriava na folkovú, ľudovú a vážnu hudbu, s populárnymi a jazzovými prvkami, tým vzniká ich veľmi osobitý a nezameniteľný prejav. Cimbal Classic sa zúčastnil na rôznych príležitostiach ako sú: recitály, festivaly či výchovné koncerty doma aj v zahraničí. Pri príležitosti vydania ich profilového albumu, ktorý vznikol v roku 1996 „Čichám člověčinu" uviedol hudobný recenzent (Kolář Milan, album Vánoce v Rožnově, 2005) :

„Nikdy jsem neměl patřičnou úctu k čemukoliv klasickému a rozhlas i televize ve mně vypěstovaly dokonalý odpor k lidovkám i k cimbálu. Nic takového tady ovšem nehrozí. Cimbal Classic je kapela která bourá jakékoliv zvyklosti. Nejde tu ani o uměle nasytilizované krojované vystoupení folklorního sdružení (což by mohla vyvolat představa cimbálovky) a

nejde ani o naškrobené pózy ve fracích (což by se mohlo skrývat za sluvkem classic). Muj pocit z hraní této skupiny muzikantu je především pocit, něčeho obyčejně lidského až člověčího. Na cimbál se tu hraje vše od vážných věcí, jako jsou například renesanční tance, přes regtime, írsky folk až po naše lidovky všeho druhu. Je to kapela, která je schopná hrát do rána na přání posluchaču, šťastné setkání skvělých hudeníků, které neopouští nadšení ze společného hraní, ač každý z nich má své místo ještě v řadě jiných skupin, těles, orchestru či filharmonii (JAVORY, Třeboňští pištci, TEAGRASS, BRLON, Orchester českého rozhlasu v Praze, Brněnská filharmonie)."

Obrázok 6 *Cimbal Classic*

Zdroj: <http://www.mestohudby.cz/publicistika/kritika/cimbal-classic-neprestan-si-malovat>

Album *Vánoce v Rožnově* který vznikol v roku 1997 je výnimočný tým, že je v spolupráci so ženským zborom Polajka. Tento album vznikol inšpiráciou tradícií z Rožnova pod Radhoštěm, kde sa každý rok spieva, hrá a koleduje. Práve toto viedlo k spolupráci amatérského ženského zboru Polajka z Rožnova a profesionálnym zoskupením Cimbal Classic z Brna. Piesne upravoval Dalibor Štrunc, Martin Jakubíček a taktiež autor výberu piesní, vedúci zboru Polajka Jaroslav Štika.

Medzi tvorbu Cimbal Classicu patria tieto albumy: *Čichám člověčinu* 1996, *Vánoce v Rožnově* 1997, *Jaro* 1998, *Bylo a není* 2004, *Blízka krajina* 2006, *Gazdina Roba* 2007, *Vrávorám* 2007, *Betlém* 2010 a *Music from Biathlon: Melodies From Around the Globe*.

Obrázok 7 Dalibor Štrunc a jeho manželka Kateřina Štruncová

Zdroj: <http://www.cimbalclassic.net/pro-poradatele>

Dalibor Štrunc vyrastal v rodine, ktorá ho od detstva viedla k folklórnej hudbe. Producent a vydavateľ jeho prvého cédečko *Prameny* si na ňom hneď na začiatku všimol, že má autorský potenciál a že je odlišný od ostatných cimbalistov. Jeho hudobný výraz nie je a nikdy nebol ovplyvnený tradičným východoeurópskym štýlom (maďarský, rumunský, ukrajinský), ale vždy bolo v interpretácii cítiť západnejší smer. Rodák z Moravy nikdy nezaprel svoje korene, práve naopak - vkladá ich do svojej tvorby, ktorá pôsobí jednoducho, jemne a citovo. Jeho generácia bola za Železnou oponou a preto sa nemala možnosť prepojiť so svetom a počúvať iných cimbalistov napríklad pomocou internetu alebo televízie. Toto je jeden z dôvodov jeho originálnej a nezameniteľnej interpretácie.

Dalibor Štrunc nikdy nemal konkrétny cimbalový vzor a už od útleho veku si hrával svojím voľným štýlom. Počúval kapelu Technik, v ktorej pôsobil cimbalista Ján Rokyta. V Československu patrila medzi najznámejších cimbalistov Alena Červenková, ktorá bola sólistkou v BRLON-e, neskôr na jej miesto nastúpil Dalibor Štrunc. Nikdy nepremýšľal nad kopírovaním štýlu iných cimbalistov. Jeho hru formovalo účinkovanie vo viacerých folklórnych súboroch, kde mu primáši kapiel umožnili priestor slobody a prejavu. Z klasickej hudby ho najviac ovplyvnili skladatelia: Antonín Dvořák, Bedřich Smetana a Leoš Janáček. Z folkovej hudby jeho tvorbu ovplyvnil Jaromír Nohavica, Karel Kryl a Karel Plíhal. Jeho hudobná reč by sa dala definovať ako pocitová. Vždy, keď mal myšlienku alebo predstavu o novej piesni, alebo skladbe, tak sadol za klavír, cimbal alebo gitaru a išiel po pocite. V rozhovore spomenul: „*Když píšu píseň seberu kytaru nebo si sednu za cimbál a samozřejmě klavír. Já vždycky jdu po pocitu, vždycky se nechám vést po tém, co mi je*

příjemný.“ (Štrunc Dalibor, osobný rozhovor, 18.3.2019, Bratislava).

Pri komponovaní klasických diel mu viacerí ľudia radili aby sa udal smerom súčasných skladateľov (disonancie a hudobné experimenty), veľakrát sa snažil priblížiť k súčasnej klasickej hudbe aj sa mu to podarilo, ale keď si to zahral tak si povedal, že to nie je on, v tom momente sa považoval za klamára a falošného človeka, ktorý predstiera, že je niekým iným. Tá hudba ho netešila a nepáčila sa mu. Jeho hudobnú reč možno nazvať „reč srdca“. Vyjadril sa, že z jeho skladieb musí vyžarovať čistota. Je to ako so životom, každý človek hľadá jasnú čistú pravdu.

Obrázok 8 *Javory, Dalibor Štrunc*

Zdroj: http://www.prazdninyvtelci.cz/galerie/index.php/tags/1632-dalibor_strunc

3 ZOSKUPENIA A PROJEKTY V SPOLUPRÁCI S CIMBALOM

V tejto kapitole sa budeme zaoberať najvýznamnejšími zoskupeniami a hudobnými projektami, v ktorých cimbal zastáva významnú rolu. Tieto projekty a zoskupenia nadväzujú na predchádzajúcu kapitolu, pretože spomínaní cimbaloví interpreti sú ich súčasťou. Toto pôsobenie v týchto žánroch len potvrdzuje unikátnosť zvuku tohto jedinečného nástroja. Vďaka tejto unikátnosti použili cimbal tvorcovia filmovej hudby. Cimbalové melódie napríklad použili skladatelia: Howard Shore vo filme *Pán prsteňov: Dve veže* (2002), Hans Zimmer v akčnej detektívnej dráme *Sherlock Holmes* (2009), alebo Alexandre Desplat v snímkach *Zlatý kompas* (2007), *Harry Potter* (2010) a *Grandhotel Budapešť* (2014).

3.1 Gaspar Cimbal Projekt

Originálnou kombináciou tradičného nástroja ako je cimbal v spojení s klasickými a jazzovými nástrojmi, ako je klavír, kontrabas a bicie vznikol autorský projekt cimbalistu Ľubomíra Gašpara a jeho priateľov, uznávaných slovenských umelcov: Jakub Tóköly – klavír, Peter „Kozmo“ Korman – kontrabas a Kristián Kuruc – bicie. Tento projekt sa vyznačuje aranžovaním rôznorodých typických ľudových piesní, nie len slovenských, ale aj zahraničných. Pri tvorbe repertoáru hľadajú inšpiráciu v rozmanitých hudobných žánroch ako: funky music, pop music, jazz, klasickej hudbe, ale tiež rytmami, ktoré sa používajú v moderných štýloch napríklad hip hop a R’n’B. Kombináciou týchto nástrojov, inovatívnych aranžmánov a interpretáciou, vzniká originálne spojenie a unikátny zvuk tohto zoskupenia. Členovia kapely sú bývalí študenti uznávaného klaviristu Klaudiusa Kováča a neskôr študovali na popredných vysokých školách ako: Janáčkova Akadémia múzických umení v Brne, Hudobná a umelecká akadémia Jána Albrechta v Banskej Štiavnici, Die Musik und Kunst Privatuniversität der Stadt vo Viedni.

Tento projekt dosiahol niekoľko ocenení ako napríklad: Medzinárodná jazzová súťaž Mladí laďí jazz, Praha 2016, Cena SOZA za autorskú skladbu *Jewish Wedding* od Ľubomíra Gašpara a v rámci podujatia Mladé tváre slovenského jazzu: Cena za sólový výkon a zaujímavé spracovanie folklóru. Vďaka takejto činnosti a projektom umelcov cimbal posúva svoje hranice a dáva sa do povedomia ako multižánrový nástroj.

Obrázok 9 Gaspar Cimbal Projekt

Zdroj:

https://www.ticketportal.sk/event/Lubomir_Gaspar_Cimbal_Project?fbclid=IwAR0OAqr2G6jejExPbRZl7q9qWC5yMJFHYuEi5ybQM4NkoU2oGg0zgXUOf5Y

3.2 PaCoRa Trio

Zoskupenie troch skúsených hudobníkov, ktoré funguje od roku 2004. Hudba tria je založená na prelínaní jazzu a folklóru s dôrazom na klasické prvky, ich repertoár zahŕňa vlastné skladby a prearanžované jazzové štandardy. V roku 2005 Trio vydalo svoje prvé CD v Košickom vydavateľstve Hevhetia, ktoré čoskoro získalo vysoké hodnotenie v recenziách známeho britského hudobného magazínu „BBC MUSIC MAGAZINE“ v júni 2006, ktorý napísal recenziu:

„ This intriguing album, from the acoustic tri PaCoRa, has a distinctly Middle European folk sound – despite many of the numbers being New York In Pan Alley classics. That’s not entirely surprising as the line-up includes a wailing violin from the Slovakian Stano Paluch and a quick-stepping cimbalom from young Moldovan Marcel Comendant. Both players are hair-raising soloists. Comendant’s dulcimer-type instrument runs with the Gershwins’ number, ‘Lisa’, like a crazed pianola stuck on double time. Paluch’s take on ‘ Pent-up

House', written by Sonny Rollins and favourite of Grappelli's, has wings. 'Paluch' is the most flier fiddle player and bass player Robert Ragan is indefatigable.“³

V roku 2007 dostalo Trio pozvanie od riaditeľa Filharmónie Brno, aby svoje dielo predpovedalo v úpravách orchestra. Nasledovali koncerty so Zlínskou filharmóniou, Slovenskou filharmóniou, ŠKO Žilina a bratislavskými komornými sólistami. PaCoRa Trio nahrali pre českú a slovenskú televíziu a rozhlas, rakúsky ORF a niekoľko filmov. Za pomerne krátky čas od svojho vzniku Trio úspešne vystúpilo na početných jazzových a world music festivaloch (Rakúsko, Nemecko, Maďarsko, Poľsko, Česká republika, Grécko, Anglicko, Taliansko a Dánsko).

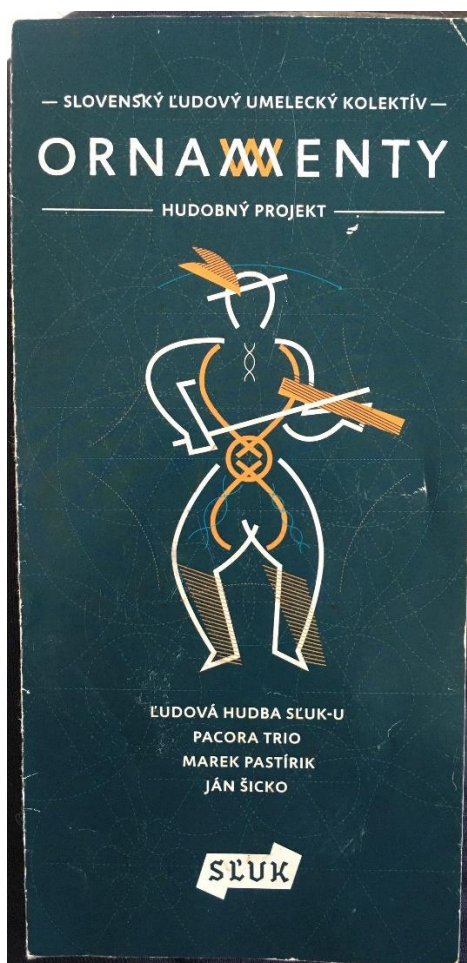
Zoskupenie pozostáva z týchto členov: Stanislav Palúch (husle) je absolventom VŠMU v Bratislave, ale okrem vážnej hudby sa už od detstva venoval folklóru a od strednej školy jazzu. Nájdeme ho na viac ako 40 albumoch, začínajúc kapelou Druhá tráva cez Petra Lipu, Janu Kirschner až po Pavlu Milcovú. Hudbu nie len interpretuje, ale ju aj komponuje (vrátane filmovej hudby). Pôsobí v niekoľkých hudobných formáciách, ktoré sa nerobia problémy so žánrovým obmedzením. Precestoval už prakticky celú Európu a koncertuje i v USA. Cimbalistom je Marcel Comendant⁴. Ďalším členom zoskupenia je Róbert Ragan (kontrabas), ktorý je vyhláseným jazzovým kontrabasistom. Dlhé roky pôsobil ako kontrabasista v opernom orchestri, zároveň hral i jazz, ku ktorému sa naplno vrátil v roku 2003 a pretože jazz nepozná hranice môže sa pochváliť spoluprácou s mnohými jazzovými interpretmi z celého sveta. Keď sa títo hudobníci v roku 2004 stretli a založili PaCoRa Trio, vytvorili zvláštny štýl, kde slovenský a moldavský folklór jazzovo swinguje, swingové evergreeny sa stretávajú s world music i funky, kde cimbal dokáže zohrať úlohu nie len klavíru z jazzových trií, ale vďaka svojim rytmickým možnostiam aj priniesť niečo iného.

Títo traja členovia PaCoRa Trio nahrali svoje prvé CD *Pacora Trio* v roku 2005 a druhé nazvané *Fugit Hora*, ktoré vyšlo v roku 2012. Prvý album je viac jazzový s folklórnym nádychom, podobajúcim sa štýlu Djanga Reinharda s využitím cimbalu namiesto gitary. Druhý je naopak viac zameraný na slovenské a moldavské folklórne korene s jemným nádychom jazzu. Ďalšími projektami sú tiež: Pacora Trio a Societas Incognitorum – *Heroes*

³ „Ten pútavý album od akustického tri PaCoRa má výrazný stredoeurópsky folkový zvuk – napriek tomu, že mnohé čísla sú klasikou New Yorku In Pan Alley. To nie je vôbec prekvapujúce, pretože v zostave sú kvílivé husle od Slováka Stana Palúcha a rýchlo stúpajúca cimbalovka od mladého Moldavského cimbalistu Marcela Comendanta. Obaja hráči sú sólisti. Comendantov cimbalový nástroj beží s Gershwinovým číslom „Lisa“ ako bláznivý klavír prilepený na dvojito takte. Palúchov pohľad na „Pent-up House“, ktorý napísal Sonny Rollins a obľúbený Grappelli. 'Paluch' je naprechavejší huslista a neúnavným bol kontrabasista Robert Ragan.“

⁴ vid'. 2 kapitola Využitie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe.

(JM agency, s.r.o., 2014) a SLUK – Pacora Trio – Marek Pastírik – *Ornamenty* (FORZA MUSIC, 2014).

Obrázok 10 Bulletin k projektu *Ornamenty*

Zdroj: Vlastný archív

Nezabudnuteľným projektom sú práve *Ornamenty*, ktoré vznikli spojením Slovenského umeleckého ľudového kolektívu, vychýreného saxofonistu Mareka Pastírika a PaCoRa Triom. Redaktor Juraj Hamar sa vyjadril:

„Hudobným projektom Ornamenty chce dramaturgia SLUK-u v spojení s vynikajúcou etnodžezovou formáciou Pacora Triom s výnimočným multiinštrumentalistom Marekom Pastírikom. Zároveň je to snaha hľadať a nachádzať nové umelecké kontexty a štylistické možnosti, ktoré ponúka ľudová hudba. Autormi hudby sú Stano Palúch a Marek Pastírik. Obidvaja umelci sa vo svojej tvorbe permanentne hlásia nielen k intímnej domácej hudobnej tradícii, ale aj estetike a poetike klasickej hudby, džezu a etnickej hudby karpatského oblúka. Hudobný projekt Ornamenty dopĺňa vizuálny koncept popredného grafického dizajnéra

a vizuálneho umelca Jána Šicka. “

Obrázok 11 PaCoRa Trio

Zdroj: https://www.google.com/search?q=pacora+trio&sxsrf=APq-WBtlTuMAbaH6Wk3tdOVj-cJFuaANMA:1650114412209&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=2ahUKEwjfLYOb05j3AhV3qJUCHYYIA8oQ_AUoAXoECAIQAw&biw=1366&bih=625&dpr=1#imgsrc=Cb2yK5ZdCvMmOM

3.3 Ostatné projekty

Snenie Daniela Skálu je hudobný a zároveň autorský projekt, ktoré bolo uvedené v Ostravskom bábkovom divadle v rámci koncertu „*Cimbal jak ho neznáme*“. O svojom projekte hovorí Daniel Skála ako o multimedialnej riadenej improvizácii, ktorá ho zaujíma už veľmi dlhý čas. Sú k nej pozvaní aj ďalší traja spoluúčinkujúci herec, výtvarník aj hudobník. Daniel Skála vysvetľuje:

„Čtyři lidé na sebe na základe velmi přesného scénáře nebo řízené partitury reagují a vytvářejí zvukově vizuální prostor.“ Z javiska opakovane znejú verše Vladimíra Holana, ktoré recituje do ticha i do umelo vytvoreného zvuku herec Lukáš Červenka.

„Objevujeme tak různé spojnice mezi slovem a tónem, slovem a zvukem, objevujeme nové polohy slova jako takového, jako zvukotvorného prostředku,“ doplňuje Daniel Skála. Ďalším dôležitým aktérom je hudobník Tomáš Šenkyřík, ktorý v priebehu koncertu mixuje reálne zvuky z javiska, hľadiska a ulice. Výtvarník Tomáš Volkmer zasa púšťa na červenú

plachtu kvapky vody, ktoré sníma kamera. V kaluži sa nakoniec utopí i Holanové verše.

„Dan má také zvláštne téma. Není to jen Snení ve smyslu, že člověk usne a probouzí se, ale Snení, jako něco na hranici života nebo neživota,“ Spomína Tomáš Volkmer. Koncertný projekt s názvom *Cimbal, ako ho nepoznáme*, organizuje Daniel Skála už niekoľko rokov. Popredný český cimbalista chce svoj nástroj predstaviť inak než ako súčasť folklórnej kapely. Ako sólista spolupracuje s mnohými orchestrami a na cimbele pritom hrá vážnu ale aj súčasnú hudbu.

Obrázok 12 Daniel Skála

Zdroj: <https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1067877-daniel-skala-predstavil-cimbal-jak-ho-nezname?fbclid=IwAR3NcWfTGE9TvicFPaPLGGeGrZ9LtMtGWiiWKkoX7aoDowwAuiRT6N1Qeyw>

Ľudová hudba Stanislava Baláža a jej experimentálne projekty, ktoré tiež stoja za zmienku na poli ethno-world music s názvom *KARPATON*. Fúzia jazzu s folklórom na spoločnom albume s AMC Triom, AD FONTES (2017). Tieto projekty priniesli kapelám prestížne ocenenie ESPIRIT (2017) za najlepší album ruka v ankete hlasovania verejnosti a tiež zaradenie do celoslovenskej CD kompilácie *„THE BEST OF WORLD MUSIC FROM SLOVAKIA“* (2016-2018).

„Tento album vnímam ako jedno veľké hudobné dobrodružstvo. Je naozaj vzrušujúce hrať folklórnu muziku a pritom byť bezprostredne konfrontovaný a jej jazzovým ekvivalentom v novej sónickosti. Výsledkom je hudba, ktorá je iná, ale ktorá sa nás bytostne dotýka – a to svojou podstatou ukrytou v samotnej tradícii. Stále je to hudba, ktorá ide každému z nás priamo zo srdca. Cieľom tohto netradičného hudobného spojenia nie je urobiť z folkloristov džezmenov a ani z džezmenov folkloristov. Obidve kapely si zachovávajú vlastnú tvár a vlastný štýl, čo im však nebráni hľadať – a nájsť – spoločné multižánrové

prieniky. “ (Stano Baláž, LHSB,2017)

Obrázok 13 Ľudová hudba Stanislava Baláža

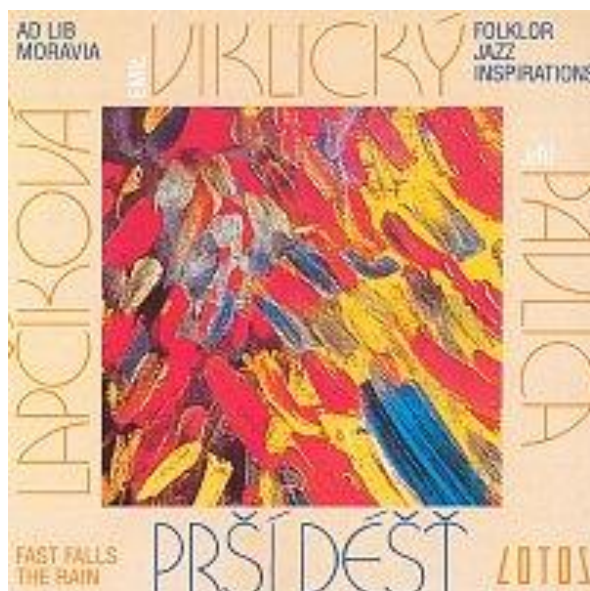
Zdroj: <http://www.lhsb.sk/o-nas/yz>

Je dôležité spomenúť aj CD Zuzany Lapčíkovej v spolupráci s vychýreným českým jazzovým klaviristom Emilom Viklickým a huslistom Jiřím Pavlicom, CD sa nazýva *Prší déšť*. Toto CD je skvelým spojením jazzu a folklóru, ktorý ma na Morave nie dlhé, ale za to bohaté dejiny. Na albume vzniká zámerne z dvoch inšpiračných zdrojov nový koncipovaný tvar. Svet ľudovej piesne a jazzu je súčasne rozširovaný smerom k ďalším alternatívam súčasnej hudby.

Ďalším zaujímavým CD cimbalisky Zuzany Lapčíkovej je *Zuzana Lapčíková quintet – Rozchody a návraty*. Pre portál www.skjazz.sk sa k tomu CD vyjadril Patrick Španko:

„Tak, takýto jazzík si nechám ľúbiť“ - skonštatoval kamarát na nedávnom Open Jazz Feste, kde cimbalistka a speváčka Zuzana Lapčíková so svojím kvintetom vystupovala a mala zaslúžený úspech! Spájanie moravského folklóru s jazzom začala Zuzana Lapčíková už dávnejšie, ale výrazne ju mohol povzbudiť úspech albumu *Morava* s George Mrazom. Spájanie jej moravského Slovácka s jazzom, s pomocou vynikajúcich hudobníkov (Krajňák, Fečo, Fraš a Slezák), je niekedy až splyvanie obidvoch zdanlivo nezlučiteľných žánrov.

Z jedného vyšla, aby spoznala svet aj iných hudieb a aby sa napokon vrátila domov, bohatšia o nové zážitky a skúsenosti. I o tom je album Rozchody a návraty. Je plný nehy, ľúbivých pekných melódií, ale i dramatických zvrátov. Kto to s fúziami s jazzom myslí vážne, nemôže obísť tento album bez povšimnutia! Je nádherný!“

Obrázok 14 *Obal CD Prší déšť*

Zdroj: <https://www.supraphonline.cz/album/572013-prsi-dest/cd>

ZÁVER

V prvej kapitole sme načrtli vznik cimbalových koncertov a ich interpretáciu v 20. a 21. storočí. Spomenuli sme významných skladateľov z vybraných krajín (Maďarsko, Česko, Slovensko, Moldavsko, Ukrajina), kde ma cimbal hlboko zakorenenú tradíciu.

V druhej kapitole sme sa zamerali na význačných cimbalových interpretov v súvislosti s inovatívnym spojením viacerých žánrov. Priblížili sme si ich biografiu a zoznámili sme sa s ich umeleckým pôsobením.

V poslednej tretej kapitole priblíženie zoskupení ako Gaspar Cimbal Projekt a PaCoRa Trio vyvrátili všetky očakávania od ľudového nástroja – cimbal. Najväčším problémom je dostupnosť materiálov, kde by sa cimbalový nadšenci mohli dozvedieť viac o tomto multižánrovom nástroji.

Táto práca má slúžiť ako súhrn informácií k danej problematike, ktorá im priblíži pôsobenie cimbalu v jazzovej a populárnej hudbe interpretovanej na cimbale. Hlavný prínos pre dnešnú generáciu cimbalistov spočíva v tom, že spomínaní cimbalisti Ľubomír Gašpar, Marcel Comendant a Dalibor Štrunc ovplyvnili svojím úsilím a geniálnou nápaditosťou najmä rozvoj motivácie pre rozširovanie a pokračovanie v hre na tento unikátny hudobný nástroj.

BIBLIOGRAFIA

Knižné zdroje

HERENCŠÁR, Viktória. 2019. *Svet cimbalu*. Banská Bystrica: Slovenská cimbalová asociácia. ISBN 978-80-89304-20-2.

STRENÁČIKOVÁ, Mária. *Collection of scientific Articles from the 14th Congress of the Cimbalom World Association*. Banská Bystrica: Academy of Arts in Banská Bystrica. ISBN 978 -80-89555- 81-9.

HERENCŠÁR, Viktória. 2011. *Integrácia cimbalovej hry v učebných a koncertných programoch umeleckého školstva*. Banská Bystrica. Dizertačná práca. Akadémia umení v Banskej Bystrici.

Elektronické zdroje

Dostupné z: <http://www.javory.cz/javoryclenove/dalibor-strunc-4/>. [2019]

Dostupné z: <http://www.cimbalclassic.net/kdo-je-kdo/dalibor-strunc>. [2019]

Dostupné z: <https://worldmusicfestival.sk/lubomir-gaspar-cimbal-projectcimbal-jazz/>. [2019]

Dostupné z: <https://www.lhsb.sk/o-nas/>. [2019]

Dostupné z:

https://www.ceskyhudebnislovník.cz/slovník/index.php?option=com_mdictionary&task=record.record_print&tmpl=component&id=1002103&fbclid=IwAR3m6RCq7bZVJBv7EAFI_Upr_K4b0DYA46zKWfdYak-tkz_xY-nsf1GQ8E0U. [2022]

Hudobné zdroje

ŠTRUNC, Dalibor. *Vánoce v Rožnově*. CD. Brno, 1996. Štúdio českého rozhlasu. 1996.

ŠTRUNC, Dalibor. *Prameny*. CD. Brno, 2000. Studio BM, 2000.

ŠTRUNC, Dalibor. *Malované na cimbál*. CD. Brno, 2016. Tonstudio Rajchman, Studio Divadla na orlí. 2016.

ŠTRUNC, Dalibor. *Nepřestaň si malovat*. CD. Zlín, 2017. Štúdio „V“ . 2017.

Osobný rozhovor s Daliborom Štruncem 18.03.2019, Bratislava

Osobný rozhovor s Marcelom Comendantom 4.4.2022, Banská Bystrica

Osobný rozhovor s Ľubomírom Gašparom 5.4.2022, Banská Bystrica

Súkromný archív